

zensko pravo. Drugače se utegne razviti praksa v tem smislu, da niti stvarna pristojnost, ki se mora upoštevati po službeni dolžnosti (§ 338., t. 4., k. p.), ne bo več trdni temelj nadaljnjega postopanja, če bo namreč predmet revizije, dasi določba § 27. k. p. to za primere navadnih kompetenčnih sporov med sodišči brez pravnega sredstva kategorično veleva.

Pa tudi določbo § 206., 2. odst., k. p., o obligatorni uvedbi preiskave bi bilo nujno treba spraviti v sklad z določbo § 372., 1. odst. k. p., kakor to zahtevajo praktične prilike.

Nekaj pripomb k sodni praksi glede na novo kazensko zakonodajo.

Dr. Avgust Munda.

Nova kazenska zakonodaja je znatno spremenila celotno sliko kazenskega pravosodja. Sprememba stvarne pristojnosti za posamezna kazniva dejanja znatno obremeni okrožna, razbremenjuje pa sreska sodišča. Leta 1929. je bilo pri okrožnih sodiščih v področju apelacijskega sodišča v Ljubljani 4147 kazenskih stvari, lani pa 10.926, pri sreskih sodiščih l. 1929. pa 31.067 kazenskih stvari, lani le 17.627. Število obtožnic je naraslo od 2269 (1929.) na 5639 (1930.). Od teh obtožnic je bilo 2742 radi javnih, 2897 pa radi zasebnih deliktov. Zanimivo je, da je skupno število kazenskih stvari iz leta 1929. znatno padlo napram lanskemu letu; leta 1929. je bilo pri vseh sodiščih v področju apelacijskega sodišča v Ljubljani 35.214 primerov, leta 1930. pa 28.553. Vzrok temu je morda sprememba stvarne pristojnosti za delikte zoper varnost časti. Sedaj morajo stranke vlagati tožbe zaradi razžalitve časti pri zbornem sodišču, zato najbrže marsikatera stranka tožbo opusti, da si prihrani pota in stroške.

Preden preidem na stvar, naj mi bo dovoljeno nekaj opazk o kazenski terminologiji, ki so jo uporabljale tako stranke kakor sodišča v preteklem letu često nedosledno. V uradnem poslovanju naj bi se rabili zgolj izrazi, ki jih rabi oficialno besedilo zakona; oficialno besedilo pa je le tisto, ki ga rabijo »Službene Novine«. Slovenske izraze pa je rabiti v skladu z oficialnim besedilom s to omejitvijo, da se ne sme delati sila jeziku. Pravilno je torej rabiti besede: obtoženec, (§ 6., 4. odst., k. p.), ne pa toženec, zasebni tožilec

(§ 6., 5. odst., k. p.), ne pa obtožitelj ali pa tožnik.¹ Sodnik utemeljuje sodbo z »razlogi« (§§ 288., 1. odst., 292., št. 3, 293., 1. in 2. odst., k. p.), ne pa z utemeljitvijo ali pa z obrazložitvijo, pač pa utemeljuje tožilec obtožnico z obrazložitvijo (§ 202., 3. odst., k. p.). Rešitve (§ 74., 1. odst., k. p.), ne: sklepi se obrazlože (§ 74., 2. odst., k. p.). Odločba, s katero zavrača prizivno sodišče priziv kot očitno neosnovan (§ 398., 2. odst., k. p.) je rešitev, ne pa sodba, kljub temu da odloča prizivno sodišče v tem primeru o stvari sami. Teoretično ta naziv sicer ni pravilen, vendar pa imenuje zakon to odločbo izrečno rešitev (3. in 4. odst. § 398. k. p.). Skupna označba za revizijo, priziv, pritožbo, za zahtevek za ponovitev postopanja in za zahtevek za zaščito zakona je »pravni lek«, ne pravno sredstvo. Kazenski postopnik govori v 20. poglavju zgolj o pravnih lekih. Od pravnih lekov, ki so dopustni zgolj proti sodnim odločbam, je treba ločiti pravna sredstva. To so vsa druga sredstva, ki jih zakon izrečno ne uvršča med pravne leke. Pravna sredstva so n. pr. ugovor proti obtožnici in prošnja za postavitev v prejšnji stan. Za pojem pravnih sredstev torej ni potrebno, da so naperjeni proti sodnim odločbam.

S tem prehajam k stvari sami. V naslednjem hočem navesti nekatere določbe kazenskega zakona, ki so dale v preteklem letu sodiščem povod k različnemu tolmačenju.

Stari in novi zakon (§ 2. k. z.).

Materialni kazenski zakoni načeloma ne učinkujejo nazaj. Ako pa je bil po izvršenem kaznivem dejanju spreminjen kazenski zakon, se redno uporablja milejši zakon. Ta odredba, ki jo ima tudi naš zakon (§ 2., k. z.), sloni na domnevi, da temelji novejši zakon na bolj prosvetljenih načelih kakor stari.

Z besedama »milejši zakon« označuje zakonodajec celoto vseh kazenskih določb, torej kazenski zakon kot tak t. j. zakonik. To izhaja iz prvega stavka § 2., k. z.: »Ako je izmenjen krivični zakon« in iz sistema uvodnih odredb, ki govorijo dosledno le o zakoniku (določbe §§ 1. do 7., k. z.).

Da se vidi, kateri izmed dveh ali več zakonikov je milejši, je treba presoditi kaznivo dejanje po enem kakor po drugem ter nato preskusiti za vsakega posebej, katera kazen naj bi se v konkretnem primeru izmerila. Ne zadostuje torej

¹ Ministrstvo pravde je odredilo z razpisom od dne 10. maja 1929., št. 34.430, da naj se rabi v uradnem poslovanju za srbski izraz »tužilac« slovenski naziv »tožilec«.

primerjati oba zakona zgolj in abstracto; za vprašanje, kateri zakon je milejši, je torej merodajna konkretno zaslužena kazen. Pri tej primerjavi mora gledati sodnik na vse odredbe obeh zakonikov, a ne samo na obseg in vsebino kazni. Tako je treba jemati v poštev: vrsto in velikost kazni, višino največine, višino najmanjine, sporedne kazni, olajšujoče in obtežilne okoliščine, povrat, poskus, zastaranje, določbe o razlogih, ki izključujejo odnosno ukinjajo krivdo ali kazen, določbo o pogojih kazenskega pregona (predlog, odobritev, zasebna tožba) itd. in po vsem tem odločiti, kateri obeh zakonikov je za konkretni primer v celoti milejši. Uporabiti je torej vsak zakonik v celoti, ni dopustno kombinirati najmilejše določbe različnih zakonov. Sodnik, ki bi sporedno uporabljal določbe iz dveh ali več zakonikov, bi s tem sam skoval zakon, ki ni bil nikdar uzakonjen.² Nedopustno je n. pr. izreči kazen po starem zakonu in jo odmeriti z uporabo olajšav po § 71. k. z. ali izreči kazen po starem zakonu in jo odmeriti po določbi § 62., 64. k. z. Ni pa zadržka uporabiti stari zakon in vračunati preiskovalni zapor po novem zakonu po § 77. k. z., ker se nanaša § 77. k. z. dejansko le na izvršitev kazni, kazen pa ostane vkljub temu nedotaknjena, kakor jo je izrekel sodnik.³

Sodna praksa je bila z uporabo § 2. k. z. nekoliko nedosledna, ker je često kombinirala posamezne določbe starega in novega zakonika. Vprašanje uporabe § 2. k. z. danes ni več bogve kaj aktualno, ker ni več mnogo kazenskih stvari iz prejšnjih let, ki do danes še niso presojene; pač pa se utegne uporabiti stari zakon še pri rehabilitaciji.

Rehabilitacija je ustanova materialnega prava, ker se nanaša na prestanek kaznovalne pravice države. Zato jo obravnava zakonodajec v materialnem zakoniku (§ 90. k. z.), v kazenskem postopniku pa navaja zgolj določbe o postopku, kako se doseže rehabilitacija (§§ 476. do 485. k. p.).

Do dne 1. jan. 1930. veljavni zakon o izbrisu obsodbe z dne 21. maja 1918., drž. zak. štev. 108., je obravnaval tako materialno pravo kakor tudi formalnopravne določbe o re-

² Olshausen 1927., stran 56, Janika 1902., stran 32, Čubinski: Komentar, I. del, stran 29, Urošević: Sudski trebnik, stran 4, Liszt: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes 1927., stran 118, Amtlicher Entwurf eines allgemeinen deutschen Strafgesetzbuches 1925., stran 7, Nemško-avstrijski osnutek kazenskega zakona 1927., stran 52, motivi srbs. osnutka kaz. zak. 1910., stran 105, avstrijski osnutek kaz. zakona 1910., motivi, stran. 139.

³ Odločba kas. sod. v Beogradu od 13. marca 1930. št. 3478, Služb. Nov. št. 144/30; glej tudi Olshausen, 1927., § 2., str. 57.

habilitaciji in sicer le o popolni rehabilitaciji (tretji odstavek § 90. k. z.). Materialne določbe gori omenjenega avstrijskega zakona so bile razveljavljene z določbo čl. 4., 2. odst., uvodnega zakona, ker jih je šteti med »dopolnitve kazenskega zakona«. Procesualne določbe tega zakona pa so razveljavljene z določbo člena 9. uvodnega zakona, ker so nje-gove določbe protislovne določbam novega kazenskega postopnika. Po določbi § 2. k. z. je torej treba uporabiti za konkretno rehabilitacijo milejši materialni zakon, t. j. gori navedenega avstrijskega, ker je po določbi § 1. tega zakona moči zbrisati dve, po določbi § 90., 3. odst., k. z. pa le eno kazen.

V tem pogledu pa je rešiti vprašanje, doklej je v kazenskem postopku dovoljeno uporabljati milejši zakon, t. j. ali je moči uporabljati milejši zakon tudi tedaj, če je dobil veljavo šele po sodbi. Naš kazenski zakon določa v tem pogledu zgolj začetni moment (izvršitev kaznivega dejanja), ne pa končnega trenutka. Nemški kazenski zakon (§ 2.) določa tudi končni moment (sodbo) in pravi: »Ako so veljali od časa izvršenega dejanja do sodbe različni zakoni, je uporabljati najmilejši zakon.« Slično določa tudi nemškoavstrijski osnutek iz leta 1927. (§ 3.). Osnutek srbskega kazenskega zakona iz l. 1910. je določal tudi končni termin, do katerega se sme uporabljati milejši zakon; drugi odstavek § 3. navedenega osnutka pravi: »Ako se po izvršenem kaznivem dejanju spremeni kaz. zakon, se uporablja milejši zakon. Novi zakon se pa ne sme uporabljati, ako je dobil veljavo šele tedaj, ko je bila proti sodbi vložena žalba.«⁴ Motivi pravijo k tej določbi to-le: »Od važnosti je pitanje, dokle, do koga momenta treba dati novom zakonu povratnu silu. Večina zakonodavaca ne dodiruje ovo pitanje, već samo postavljaju pravilo o povratnoj sili blažeg zakona bez ikakvog ograničenja, iz čega izlazi, da svi sudovi, pa ma u kom se stadijumu krivična stvar nalazila, imaju da primene novi zakon samo, ako je blaži. Projekat je od ovoga učinio odstupanje i donekle po ogledu na norveški kazneni zakonik naredjuje, da se novi zakon ne uzima u obzir, ako je stao na snagu, tek pošto je protivu presude sudske upotrebljeno pravno sred-

⁴ »Žalba« po srbskem kazenskem postopniku ustreza približno reviziji našega kazenskega postopnika s to razliko, da kasacijsko sodišče po srbskem kazenskem postopniku nikdar ne odločuje o stvari, nego samo razveljavlja sodbo nižjega sodišča, čim se uveri, da je prvo sodišče kršilo zakon.

stvo žaobe... Projekat vodi računa samo o zakonu, pod kojim je krivično delo izvršeno i o zakonu, po kojem se sudi.« Osnutek iz leta 1922. je črtal gori citirani drugi stavek tretjega odstavka § 3. osnutka iz leta 1910. in sprejel besedilo, kakršno je ostalo tudi v sedanjem zakoniku. »Kratko objašnjenje« k osnutku iz leta 1922. molči o tej spremembi; očitno pa je zakonodajec namenoma črtal to omejitev, ker ne gre v tem primeru za pravnomočno sodbo. Naš zakon torej ne odreja, doklejš se sme uporabiti milejši zakon, moč ga je torej uporabiti tudi po sodbi. Razume se pa samo po sebi, da ne more vplivati poznejši milejši zakon na pravnomočno sodbo kot tako. To bi bilo v nasprotju s stabilnostjo definitivnih sodnih odločb.⁵ Pravnomočna sodba je nedotakljiva in je ne more spremeniti niti zakon. Če je bil n. pr. kdo obsojen pred 1. januarjem 1930. po starem zakonu zaradi zločina težke telesne poškodbe po § 152. a. k. z., ostane to dejanje še vedno zločinstvo vključno temu, da je po novem zakonu zgolj prestop. Ta prejšnja kazen izključuje n. pr., da bi mogel sodnik istega storilca obsoditi pogojno (§ 65. k. z.). Nemški kazenski zakon pozna v tem pogledu izjemo; § 45. zakona o sodiščih za mladostne zločince določa,⁶ da ni dovoljeno izvršiti kazni (izrečenih po starem zakonu), ako ni dovršil storilec za časa storilstva 14 let in da naj se izbrišejo zaznamki o obsodbah takih oseb v kazenskem vpisniku.

Iz zgoraj navedenega se torej vidi, da ne more poznejši milejši zakon vplivati na vsebino pravnomočnih sodb, ni pa zadržka, da se ne bi mogla uporabiti določba § 2. k. z. na rehabilitacijo. Z rehabilitacijo se izrek sodbe ne spremeni, nego se zgolj izreče, da se sodba izbriše, ako je obsojeni po obsodbi dokazal, da se je poboljšal.

Časovne edinice kazni na prostosti (§ 41. k. z.).

Za štetje kazni na prostosti pozna kazenski zakon le edinice: leta in mesece, za zapor in strogi zapor do treh mesecev pa tudi polne dni,⁷ t. j. poleg mesecev tudi dni (n. pr. 1 mesec in 10 dni). Časna robija, zatočenje in zapor, daljši od treh mesecev, se računa torej le na leta in mesece. Kazen zapora se sme torej glasiti 7 do 29 dni, ali en mesec

⁵ Čubinski. Komentar, I. del, stran 32.

⁶ Jugendgerichtsgesetz od 16. februarja 1925.

⁷ Osnutek avstrijskega kaz. zak. iz l. 1927. (§ 35.) odpravlja določbo, da je moč računati robijo le na leta in mesece, in določa, da je odmeriti vse kazni na svobodi na polne dneve, tedne, mesece in leta.

ali dva in en dan do 29 dni. Od treh mesecev naprej pa se sme izreči zapor le na mesece; nepravilno bi bilo izreči zapor treh mesecev in enega dneva ali več dni. To seveda ne velja za določitev enotne kazni po §§ 62., 64. k. z.

Navedeno kaže, da ni dopustno, določiti kazni na dele leta, ker se računa leto po koledarskem času (§ 41., 2. odst., k. z.). Leto ima 365 ali 366 dni, del leta torej ne more nikdar podati polnih mesecev, nego le dneve, da celo polovične dneve.

Doba časne kazni enega meseca more trajati 28 do 31 dni. Radi tega tudi ni dopustno odmerjati kazni po delih meseca, ker se računa tudi mesec po koledarskem času. Če je n. pr. nastopil obsojenec kazen enega meseca 31. januarja, jo prestane dne 28. februarja.

Zlasti sreska sodišča odmerjajo po starem kazenskem zakonu kazni prav često na tedne. Edinice »teden« kazenski zakon ne pozna, zaradi tega ni dopustno določati kazni na tedne; ne glede na to pa utegnejo nastati pri zaporu več tednov tudi dejanske razlike v trajanju kazni n. pr. kazen 5 tednov zavora ni istovetna s kaznijo enega meseca in petih dni, ker so meseci od 28 do 31 dni.

Predpisu, da se sme računati robija le na polne mesece, nasprotujejo določbe §§ 62. in 64. k. z. o določitvi enotne kazni z zvišanjem osnovne kazni. To nasprotje se mora rešiti tako, da sta določbi § 62. in 64. k. z. izjemi od občnega pravila § 41. k. z. Ako določi sodnik po § 286. k. p. za dvoje samostojnih kaznivih dejanj dve kazni, n. pr. za eno dejanje 1 leto robije, za drugo 20 dni zavora, sme robijo zvišati n. pr. za 10 dni.⁸

Načelo, da se sme računati robija le po letih in mesecih, je itak že predrto z določbo § 45., 2. odst., k. z., če se pre- računa denarna kazen, izrečena poleg robije, in z določbo, da se všteje preiskovalni zapor (§ 77. k. z., § 281., št. 4., k. z.).

Če odmeri sodnik kazen po svobodni oceni (§ 72. k. z.), ali po § 30., 1. odst., št. 2. k. z., ne sme znižati robijo pod en mesec, zapor pa ne pod en dan, ker bi sicer kršil določbo § 41. k. z. Če je torej določiti po § 62. k. z. enotno kazen iz dveh kazni, od katerih je ena le en dan (§ 72. k. z.), je treba zvišanje osnovne kazni opustiti. Zvišanje je v tem primeru nemogoče, ker ni moči deliti kazni enega dneva.

Manjša časna kazen kakor en dan zavora je torej po § 41. k. z. nemogoča; nemogoča pa je tudi s stališča izvršitve

⁸ Olshausen. 1927., § 19., št. 6.

kazni. (§ 60. zak. o izvrš. kaz.)⁹ Nižja časna kazen tudi ne bi ustrezala značaju kriminalne kazni.

Denarna kazen (§§ 42. do 45., § 70., 3 odst., 71., št. 5. k. z.).

Moderna kazenska zakonodaja stremi za tem, naj se denarna kazen kot kazensko sredstvo uporablja čim bolj izdatno. Denarna kazen je za lažja kazniva dejanja najprikladnejša kazen; na eni strani ne iztrga obsojenca svoji rodbini, na drugi strani pa prihrani državi stroške za izvršitev kazni na prostosti. Edini pomislek proti njej je ta, da jo more obsojenec odvaliti na druge. Denarna kazen pa je neobhodno potrebna kot kazensko sredstvo že radi tega, da nadomesti zlo kazni na prostosti tedaj, če omejitev prostosti ni neobhodno potrebna. Zlasti pa je potrebna, da omeji kratkotrajne kazni na prostosti in da bodi represivno sredstvo za kazniva dejanja iz koristoljubja.

Znanost je načelna nasprotnica kratkodobnih kazni na prostosti.¹⁰ Ne glede na to, da je njih učinek malenkosten, povzročajo kazni več škode kakor koristi: obsojeni, doslej neomadeževan, pride v stik z zločinci iz navade in se poškvari. Že izrekanje kazni na prostosti, kaj šele njih izvršitev, mu jemlje v družbi ugled in mu zmanjša možnost pridobivanja; to pa vodi čisto zopet nazaj h kriminaliteti. Kratkodobnih kazni je v posameznih državah po 70 do 80 %. V Nemčiji je število denarnih kazni naglo narastlo, odkar so bili izdani novi zakoni o denarnih kaznih,¹¹ tako da denarne kazni v Nemčiji po številu že prekašajo vse ostale kazni. S temi zakoni si je ustvarila Nemčija možnost, da zamenja kratkodobne kazni na prostosti z denarnimi kaznimi. Zadevna določba nemškega kazenskega zakona (§ 27. b) se glasi: »Ako je zaslužil storilec za pregrešek ali za prestop, pri katerem denarna kazen sploh ni dopustna ali je dopustna le poleg kazni na prostosti, kazen na prostosti pod tremi meseci, mora sodnik namesto zaslužene kazni na prostosti izreči denarno kazen, če se da smoter kazni doseči tudi z

⁹ § 60. z. o. i. k. določa, da se morejo poslednji dan kazni izpustiti obsojenci zbog prometnih razmer in zvez prej, ko neha čas izvršitve kazni. Ako neha kazen med 18. in 7. uro, je moči izpustiti obsojenca že ob 18 uri; če pa neha kazen med 12. in 18. uro, se more izpustiti že dopoldne.

¹⁰ Erläuternde Bemerkungen zum Vorentwurf eines oesterreichischen Strafgesetzbuches von 1909., stran 54.

¹¹ Geldstrafengesetz v letih 1921. — 1924., ki je noveliral določbe § 27. — 29. nem. kaz. zakona.

denarno kaznijo.« S to določbo je Nemčija skoro popolnoma odpravila kratkodobne kazni na prostosti.

Moderna zakonodaja poudarja v stvari izrekanja in plačevanja denarnih kazni načelo proporcionalitete med denarno kaznijo in obsojenčevo imovino. To načelo je sprejel tudi naš zakon. Tretji odstavek § 70. k. z. določa, da mora sodišče, ko odmerja denarne kazni, poleg ostalih okolišnosti jemati v poštev zlasti imovinsko stanje obsojenčeve (premične in nepremična imovina, dohodki) in ostale življenjske razmere, ki vplivajo na njegovo plačilno zmožnost (n. pr. obsojenčevo zdravje, številna rodbina, zmanjšana delovna moč, izobrazba itd.).

Glede višine denarne kazni daje zakon sodniku prostost (§ 70., 3. odst., k. z.) določa le, da ne sme biti manjša od 25 Din (§ 42. k. z.), navzgor pa je ne omejuje. Nemški kazenski zakon (§ 27., c) določa, da mora denarna kazen presegati korist in dobiček, ki ga je obtoženec pridobil s kaznivim dejanjem. Ako najvišja mera denarne kazni v to ne bi zadostovala, jo sme sodnik v ta namen prekoračiti. To določbo je prevzel tudi avstrijski osnutek kaz. zakona iz leta 1927. (§ 70.). Vse to kaže, da bodi denarna kazen tako izdatna, da jo obsojeni dejansko občuti na svoji imovini, vselej pa mora biti v skladu z imovinskimi razmerami obsojenčevimi. Ako bi odmeril sodnik denarno kazen ne glede na te imovinske razmere, bi kršil materialni zakon (§ 337., št. 3. k. p.). Da bi se odmerjale denarne kazni resnično po imovinskih razmerah, je sprejel norveški osnutek kazenskega zakona pozneje zopet odklonjeno določbo, naj se določi denarna kazen ne s številčnim zneskom, nego z delom (kvoto) obsojenčevih prejemkov.

Možnost čim izdatnejše uporabe denarne kazni je kazenski zakon razširil zlasti s tem, da dovoljuje odlog denarne kazni do treh mesecev (§ 43., 1. odst., k. z.), da dopušča plačevanje kazni v obrokih (§ 43., 3. odst., k. z.) in da dovoli siromašnemu obsojencu, da jo odsluži z delom (§ 43., 4. odst., k. z.).¹² S temi določbami, zlasti z določbo o odsluževanju denarne kazni z delom, jemlje naš zakon denarni kazni odij, da je privilegij imovitejših slojev. Dejstvo, da obsojeni nima imovine, ni torej zapreka, da izreče sodnik denarno kazen, ker jo je moči plačati v obrokih ali odslužiti z delom.

¹² § 424. k. p., §§ 151., 156. p. r. za k. s., uredba o odsluževanju denarnih kazni z delom in o zamenjavi teh kazni s kaznimi na prostosti od 31. decembra 1929., Služb. Novine št. 5/I — Ur. l. št. 83/30.

Kjer pa predpisuje kazenski zakon alternativno zapor ali denarno kazen, mora (ne: sme!) sodnik izreči denarno kazen, če ni dejanje poteklo iz nečastnih nagibov ali če ne kaže hudobnega storilčevega značaja (§ 74. k. z.). Te pogoje mora sodnik vselej posebej ugotoviti in posvedočiti v razlogih sodbe (§ 293., 2. odst., k. p.). Če bi sodnik obsodil obtoženca v takih primerih na zapor, ne da bi bili podani zgoraj navedeni pogoji § 74. k. z., bi kršil materialni zakon (§ 337., št. 3., k. p.).

Vkljub temu, da dopušča kazenski zakon čim izdatnejšo uporabo denarne kazni, je bilo tudi v preteklem letu število kratkodobnih kazni na prostosti znatno. Želeti bi bilo, da bi se v bodoče zamenjavale te kazni z denarnimi, kjer to zakon dopušča. Denarne kazni so ne le v korist obsojencev, marveč tudi države, ki si s tem prihrani stroške izvršitve kazni na prostosti. Po novem kazenskem postopniku mora namreč država te stroške vedno plačati sama (§§ 314., 2. odst., k. p., 146. p. r. za k. s.) Razen tega dobi država z denarnimi kaznimi prispevek za vršitev kazenskega pravosodja, ker se stekajo vse denarne kazni v fond za zidanje in popravljanje kaznilnic in sličnih zavodov.¹³

Proporcionaliteti denarnih kazni z obsojenčevimi imovinskimi razmerami nasprotujejo določbe §§ 7. in 8. uredbe o odsluževanju denarnih kazni z delom in o zamenjavi teh kazni s kaznimi na prostosti od 31. decembra 1929., Službene Novine št. 5/I. — Ur. l. št. 83/30. Po teh določbah se zamenjuje denarna kazen, ako jo obsojeni ne more niti plačati niti odslužiti, s kaznijo na prostosti, tako da se zamenja 60 Din (ev. 100 Din) denarne kazni z zaporom enega dne. Ta nadomestna kazen ne sme biti daljša od enega leta pri zločinstvih in ne daljša od 6 mesecev pri prestopkih. Če zagreši n. pr. šofer, ki nima imovine, iz malomarnosti prestopek po § 204., 2. odst., k. z. in ga sodišče obsodi zaradi tega n. pr. na 100 Din denarne kazni, se zamenja ta kazen po določbi § 7. cit. ur. z zaporom dveh dni. Če pa zagreši isto dejanje večkratni milijonar in ga sodišče obsodi z upoštevanjem njegovih imovinskih razmer (§ 70., 3. odst., k. z.) n. pr. na denarno kazen 20.000 Din, mora obenem v smislu § 7. cit. ur. izreči nadomestno kazen v izmeri 6 mesecev zapora. Razlika denarne kazni je obakrat utemeljena v določbi 3. odstavka § 70. k. z., razlika nadomestne kazni, odmerjene v smislu navedene uredbe, je pa očitno krivična. To nesorazmerje v višini nadomestnih kazni je očitno tudi vzrok,

¹³ § 42., 2. odst., k. z., § 7. k. p.

zakaj izrekajo sodišča tudi pri zelo imovitih obsojencih razmeroma nizke denarne kazni, ki ne dosežejo kriminalno-političnega smotra kazni.

Ta neskladnost navedene uredbe s kazenskim zakonom (§ 70., 3. odst., k. z.) se vidi zlasti očitno tedaj, če ugotovi višje sodišče obtoženčevemu prizivu radi odločbe o kazni in spremeni zaporno kazen na denarno. Praktičen primer: Prvo sodišče je obsodilo obtoženca na sedem dni zapor, višje sodišče ugotovi obtoženčevemu prizivu, vzame v poštev ugodne obtoženčeve imovinske razmere in izreče denarno kazen v znesku 12.000 Din. To denarno kazen bi moralo višje sodišče spremeniti po čl. 7. gori citirane uredbe na 6 mesecev zapor; tega pa ne more storiti glede na prepoved »reformatio in pejus« (§ 327., 399., 1. odst., k. p.), ki pravi, da sodišče ne sme izreči, ako je vložen pravni lek le v obtoženčovo korist, strožje kazni od kazni, ki jo je izrekla pobijana odločba. Višje sodišče sme torej tukaj izreči poljubno denarno kazen, ker je denarna kazen milejše kaznovalno sredstvo od zapor, nadomestne kazni pa ne sme zvišati preko kazni, kakršno je odmerilo prvo sodišče. V tem primeru postane torej določba § 7. gori navedene uredbe o spremembi denarne kazni na zapor iluzorna. Seveda bi ne bilo prav, če bi višje sodišče pri tem vzelo v poštev določbe o prepovedi »reformatio in pejus« in izreklo denarno kazen tako, da bi odmerilo za en dan zapor 60 Din denarne kazni, ker velja gori navedena uredba le za spremembo denarne kazni na zapor, ne pa za spremembo zaporne kazni na denarno in ker mora sodnik, ko določa denarno kazen, vzeti v poštev po § 70., 3. odst., k. z. obtoženčeve imovinske razmere.

Pravkar navedeno ne velja za nastopni primer: Prvo sodišče je obsodilo obtoženca radi javne klevete uradne osebe (§ 302., 2. odst., k. z.), s strogim zaporom 7 dni. Višje sodišče je ugodilo prizivu in uporabilo določbo § 303. k. z., ki pravi, da sme sodišče omiliti storilcu kazen po svobodni oceni (§ 72. k. z.), če je razžaljena uradna oseba pri svojem službenem poslovanju postopala nezakonito in s tem dala povod za označeno žalitev. Višje sodišče je izreklo po pravkar omenjeni določbi (§ 303. k. z.) denarno kazen v znesku Din 3000, ki jo je spremenilo po gori navedeni uredbi na 50 dni zapor. Tukaj torej ni kršena prepoved »reformatio in pejus«, ker je zapor milejša kazen od strogega zapor.

Zamenjavo denarne kazni na kazen na prostosti naj bi sodnik de lege ferenda izvršil po svobodni oceni z upoštevanjem določbe tretjega odstavka § 70. k. z. V tem smislu bi bilo spremeniti določbo 1. odstavka § 44. k. z., ki odreja,

da se mora nadomestiti denarna kazen, ako ni izterljiva, z zaporom v smislu uredbe, ki jo predpiše minister pravde. V gori navedenem smislu so rešile to vprašanje tudi druge zakonodaje; nemški kazenski zakon (§ 29.) določa n. pr., da se odredi »mera nadomestne kazni po svobodni oceni sodnika«. Nemškoavstrijski osnutek kazenskega zakona iz leta 1927. (§ 39.) pa določa, da odredi sodnik namestu denarne kazni, ako ni izterljiva, zapor od enega dne do enega leta.

Sodnik sme izreči denarno kazen tudi tedaj, če v zakonu ni določena. Po določbi § 71., št. 5., k. z. sme namreč sodnik pri prestopkih, za katere določa zakon zapor ali kumulativno zapor in denarno kazen, zamenjati zapor z denarno kaznijo, če se da doseči smoter kazni tudi z njo. Smoter kazni je n. pr. represija napram storilcu, poboljšanje, odvračanje od nadaljnjih kaznivih dejanj ali da zastraši druge. Iz razlogov sodbe mora biti razvidno, da je sodišče preudarilo, ali se da doseči smoter kazni tudi z denarno kaznijo (čuvstvo poštenja, dosedanje življenje itd.). Praksa je ponekod uporabljala to določbo tako, da je odredila zaporno kazen in jo spremenila po ključu 60 Din = 1 dan na denarno kazen, denarno pa po istem ključu zopet na zapor. Iz določbe § 44. k. z. in iz določb kazenskega postopnika (§§ 281., št. 3., 287.) izvira, da mora sodnik v sodbi, če omili kazen po § 71., št. 5., k. z., v prvi vrsti izreči denarno kazen, to pa spremeniti po § 7. gori navedene uredbe na zapor. To kažejo tudi določbe o steku kaznivih dejanj, ker velja za denarne kazni ob realnem steku načelo kumulacije (§ 63. k. z.), za kazni na prostosti pa načelo asperacije (§ 62. k. z.); to načelo pa ne velja za nadomestne kazni. Druga napaka te prakse pa je ta, da ni sodišče odmerilo denarne kazni po imovinskih razmerah, nego predvsem po matematičnem ključu, t. j. v zneskih, deljivih s 60.

Praksa je lege non distinguente pravilno omilila po § 71., št. 5., k. z. zapor na denarno kazen tudi tedaj, če v zakonu ni odrejena najmanjša mera zaporne kazni za konkretno kaznivo dejanje.¹⁴ Za kleveto je n. pr. po prvem odstavku § 301. k. z. določena zaporna kazen najmanj 15 dni. Če je sodišče omililo to kazen po § 71., št. 5., k. z., je določilo denarno kazen redoma po ključu petnajstkrat 60 Din = 900 Din. Pravilno je, da se sme spremeniti zapor v denarno kazen tudi tedaj, če je najmanjša mera zaporne kazni za konkretno kaznivo dejanje v zakonu določena (primeri § 7., št. 3., k. z.), ni pa pra-

¹⁴ Nasprotno: Žganec-Zorž, stran 181, ki smatra, da je v takem primeru uporabiti zgolj določbo § 71., št. 3 k. z.

vilno odmeriti denarno kazen po gori omenjenem ključu, določiti jo je marveč ne glede na to relacijo zgolj po imovinskih razmerah (§ 70., 3. odst., k. z.) in jo šele nato spremeniti na zapor po določbi § 7. gori navedene uredbe.

Določbo § 45. k. z. so uporabila sodišča precej redko; želeli bi pa bilo, da bi jo uporabljala čim izdatneje. Denarna kazen po § 45. k. z. je prav uspešno kaznovalno sredstvo za storilce, ki so zagrešili kaznivo dejanje iz koristoljubja, ker zadene ta kazen storilca tam, kjer je najbolj občutljiv. Nasprotje koristoljubju je pomanjkanje in beda; tukaj seveda določbe § 45. ni moči uporabljati (tatvine iz bede). Denarna kazen po § 45. k. z. je fakultativna sporedna kazen; uporabiti jo je moči le tedaj, kjer zakon sam ne določa že kumulativne denarne kazni n. pr. § 334. k. z.

Realni stek (§ 62 k. z.).

Kazenski zakon urejuje različno pokaznitev za realni in idealni stek po zgledu nemškega kazenskega zakonika (§§ 73. in 74.). To razlikovanje zahteva, da praktik strogo loči oba steka drugega od drugega. To je v praksi često združeno s težkočami, ker si je treba biti na jasnem, ali gre v posebnem primeru za istost dejanja ali za več samostojnih dejanj (učinov). Kljub temu ni povzročila določba o realnem steku v praksi pomembnih težkoč razen formalnih.

Paragraf 62. k. z. določa, da se obsodi obtoženec le na »eno« kazen. Radi tega izreče sodnik v dispozitivnem delu sodbe le eno kazen, t. j. enotno zvišano kazen, v razlogih sodbe pa navaja v smislu § 286., 1. odst., k. p., kako je izračunal to kazen. Če tega ne bi povedal, ne bi višje sodišče moglo presoditi, ali ni prekoračil sodnik prve stopnje kazenskega okvira, navedenega v 2. odstavku § 62. k. z., ki pravi, da povišana kazen ne sme doseči svote poedinih zasluženih kazni. V tenorju sodbe (obtožnice) je torej treba navesti zgolj § 62. k. z., v razlogih sodbe pa § 286. k. p.

Ako zasluži obtoženec za več kaznivih dejanj več časnih¹⁵ kazni na prostosti, ga obsodi sodnik po § 62. k. z. le na eno kazen; to pa določi na ta način, da zviša v trajanju najtežjo zasluženno kazen; ta kazen se zove osnovna

¹⁵ Kazenski zakon govori v § 62. le o steku časnih kazni na prostosti, o steku smrtno kazni ali dosmrtno robije z drugimi kaznimi nima določb. Ker zakon ne odreja absorpcije (§ 50.a k. z., § 69.c s. k. k.), velja načelo kumulacije (nasprotno: motivi h k. z. iz l. 1910., § 66.). Kumulacija pa je praktična, če se spremeni smrtna kazen zbog po

kazen. Kazenski postopnik pa mu daje v določbi § 286. k. p. navodilo, kako naj izračuni to kazen. Izračunati jo mora tako, da določi za vsako kaznivo dejanje, radi katerega je izrekel krivdorek, zaslužen kazen. Nato sešteje vse zaslužene časne kazni radi tega, da ne prekorači okvira, določenega v 2. odstavku § 62. k. z., ko določi enotno zvišano kazen. Šele potem določi končno skupno kazen s tem, da zviša osnovno kazen (načelo asperacije s kumulacijo sporednih kazni in očuvalnih sredstev).

Iz tega je razvidno, da mora navajati sodnik v sodbi, državni tožilec pa v obtožnici, pri odločbi (predlogu) o kazni praviloma kazenske določbe vseh kaznivih dejanj, glede katerih je izrekel krivdorek. Praktični primer heterogenega realnega steka: Krivdorek radi prestopkov po §§ 314., 302., 2. odst., 180. k. z.; kazni: za prestopok po § 314. k. z. en mesec strogega zapor in po § 46., 4. odst., k. z. izguba častnih pravic za dobo 1 leta, — za prestopok po § 302., 2. odst., k. z., 20 dni strogega zapor in 600 Din denarne kazni, — za prestopok po § 180. k. z. 6 mesecev strogega zapor. Vsota kazni na prostosti je torej 7 mesecev 20 dni; zvišano kazen odmeri sodnik recimo na 6 mesecev in 20 dni strogega zapor. Sporedne kazni je treba sešteti po določbi §§ 61., 2. odst., in 62., 4. odst., kaz. zak., denarno pa kumulirati po določbi § 63. k. z. V tem primeru bi torej sodnik obsodil obtoženca po določbah §§ 314., 302., 2. odst., 180. k. z. na 6 mesecev in 20 dni strogega zapor, na izgubo častnih pravic za dobo 1 leta in na 600 Din denarne kazni. Citacija § 314. k. z. je potrebna zato, ker je v tem primeru moči izreči le v smislu te določbe obvezno izgubo častnih pravic, brez navedbe § 302. k. z. ne bi bilo mogoče izreči denarne kazni, § 180. k. z. pa je treba navesti, ker je bila odločilna za višino kazni.

Pravtako je tedaj, če izreče sodnik radi več kaznivih dejanj več denarnih kazni; tudi tukaj je treba navesti v odločbi o kazni vse kazenske določbe, ker se obsodi obtoženec po § 63. k. z. po kumulacijskem načelu na polni iznos poedinih zasluženih kazni.

Sodnik sme, ko določa po § 62. k. z. enotno zvišano kazen, prekoračiti okvir, ki ga določa zakon za najtežje zagroženo kaznivo dejanje; že to kaže, da je treba v odločbi

milostitve na kazen na prostosti, ali pa, če izreče revizijsko sodišče oprostilno sodbo za dejanje, zaradi katerega je bila izrečena smrtna kazen ali dosmrtna robija. S tem se tudi poenostavi postopek po § 360., prvem odst., štev. 2 k. p.

o kazni dosledno navajati vse kazenske določbe. Nasprotna praksa kaže na prejšnji absorpcijski princip in bi dovedla do težkoč zlasti pri navedbah v obtožnicah. Praktični primer: Kazen radi zločinstva po § 128., 1. odst., k. z. z uporabo § 71., št. 4., k. z.: 2 meseca strogega zapor in radi prestopka po § 180., k. z. 6 mesecev strogega zapor. Ker se mora po § 62., k. z. zvišati zaslužena t. j. odmerjena (ne pa zagrožena) najtežja kazen, je treba tukaj odmeriti kazen po kazenski določbi prestopka § 180., k. z. kljub temu, da je zločinstvo v realnem steku s prestopkom. Treba je torej navesti v obtožnicah vse kazenske določbe vseh kaznivih dejanj, ker državni tožilec ne more vnaprej vedeti, kako bo sodnik v posebnem primeru odmeril kazen.

Določba § 62., k. z. kaže dalje, da bodi v krivdoreku (obtožnici) označena kvalifikacija za vsako kaznivo dejanje in sicer tudi za homogeni realni stek. Če je n. pr. zakrivil obtoženec ob različnih prilikah več kaznivih dejanj, ki jih ni imeti za nadaljevana dejanja,¹⁶ se mora v smislu § 281., št. 2 k. p. označiti v tenorju sodbe (obtožnice) vsako dejanje posebej. Ker bi pa bilo tako naštevanje zamudno, se sme v takih primerih izreči, da je obtoženec s tem zakrivil n. pr. 6 prestopkov tatvine po § 314., k. z. ali 4 prestopke zoper življenje in telo po § 180. k. z. Netočno odnosno napačno bi bilo izreči, da je obtoženi v tem primeru zakrivil prestopke (torej »en« prestopke) tatvine.

Ponekod so sodišča po določbi § 173., a. k. z. pri kaznivih dejanjih zoper imovino še seštevala zneske, namesto da bi ocenila vsako dejanje posebej. Seštevanje je dopustno le pri dejanjih, ki tvorijo enoto n. pr. pri nadaljevanem dejanju. Če so pa dejanja samostojna, je treba vsako dejanje posebej kvalificirati in izreči kazen glede na § 62. k. z. Seštevanje zneskov je dovedlo često tudi do tega, da se je premaknila pristojnost od sreskega sodišča na sodnika po edinca okrožnega sodišča (n. pr. seštevanje več tatvin, ki tvorijo vsaka zase le prestopke po § 320 k. z. ali več prevar po § 338. k. z.)

Posamezne kazni, določene v smislu § 286., 1. odst., k. p. niso zgolj računski faktorji, imajo marveč tudi materialno pravni pomen. Če se n. pr. združi skupna enotna kazen, določena po § 62. k. z., v smislu § 64. k. z. z drugo kaznijo, mora

¹⁶ Pojem nadaljevanega dejanja je v teoriji sporen. Praksa zahteva za ta pojem nadaljevanega dejanja: edinstven naklep, isto kaznivo dejanje, isto pravno dobro in redno tudi istega oškodovanca ter to, da je dejanje izvršeno na enoličen način.

sodnik zvišati osnovno t. j. najtežjo posamezno kaznen, ne pa skupne kazni, določene po § 62. k. z. Če pa izreče n. pr. višje sodišče vsled revizije ali priziva radi enega izmed več kaznivih dejanj oprostilo sodbo, ostanejo druge posamezne kazni praviloma nespremenjene.

Ako bi višje sodišče ob priliki pravnega leka zvišalo posamezno kaznen, določeno po 1. odstavku § 286. k. p., bi kršilo prepoved reformacije in pejus (§ 327. k. p.), dasi bi pustilo enotno kaznen, določeno po § 62. k. z. nespremenjeno. Če pa je višje sodišče oprostilo obtoženca, obsojenega radi več kaznivih dejanj, od posameznih teh dejanj, sme pustiti enotno kaznen nespremenjeno, če ne doseže vsote preostalih posameznih kazni.

Kršitev določbe § 62. k. z. je kršitev materialnega zakona (§ 337., št. 3., k. p.).

Določbe o realnem steku ne veljajo takrat, kadar je sodišče, ki je izreklo pogojno obsodbo, preklicalo odložitev kazni radi kaznivega dejanja, izvršenega za časa dobe preiskušnje (§ 66. k. z.) V tem primeru določa namreč § 66., prvi odst., k. z., da je treba izvršiti obe kazni neskrajsani.

(Dalje prihodnjič.)

K pitanju staleškog zastupstva.

Dr. Henrik Steska.

*Da ima bolji deo naroda reč,
to umetnost je ustava.*

Dahlmann, 1815.

Po svršenom svetskom ratu uvelo se opšte i jednako izborno pravo za parlamentarna zastupstva i za samoupravne jedinice čak u mnogim takvim državama, u kojima su se dovde takvim pokusima načelno protivili ili bar donekle upirali. Ukinule se različite pravne institucije, koje su bile zamišljene, da ograniče neobuzdano delovanje političkih stranaka i opštu plitkost. Lica, koja su se uživala što više u oponiranje i kojima je ušla agitacija u krv i meso, ova neka bi sada rešavala zadaće, za koje nisu bila nikako sposobna. U zakonodavstvu i upravi zbog toga opažala se u premnogim državama neka opšta razrvanost, što je opštu dobrobit na krajno opasan način ogrožavalo. Narasao je broj političara, koji nisu dostatno poznavali ustroja države i koji nisu dovoljno duboko pojmlili zadatka i smotrenosti državnog i gospodarskog života. Nezadovoljnost i razrva-